

Pamoka nr. 1
Atsikratyti provincijos komplekso

Iš Reikjaviko į Vestfirldiro regioną kelionė trunka mažiausiai 5 valandas, regiono centras Isafjorduras turi vos apie 2700 gyventojų, o likę 4800 gyventojų pabirę po vienkiemius ir nedidelius kaimelius. Nepaisant negausios populiacijos ir geografinės atskirties, regionas absoliučiai dėl to nekompleksuoja. Atvirkščiai, savo mažumą ir atsiskyrimą jie vertina kaip privalumą - patrauklią savybę norintiems gyventi arčiau gamtos, sulėtinti tempą ir kurti. Be to, islandų kultūros ir švietimo sektorius gerai išvystytas, todėl regionas nesijaučia apleistas ir atskirtas, nes turi prieigą prie kokybiškos kultūros. Jų leksikoje žodis „kaimas“ neturi menkinančios konotacijos. Nesvarbu, kaimas, miestelis ar miestas - visiems būdingas stiprus orumo jausmas. Labai sužavėjo jauki Þingeyri kaimelio mokykla, kurioje mokosi maždaug 35 įvairaus amžiaus mokinukai, dirba 8 pedagogai. Vaikai itin atviri, santykiai - lyg didelėje šeimoje, o erdvėse viskas ergonomiška ir funkcionalu. Aplinkoje - visapusiškas atsipalaidavimas, jokios įtampos, skubos, uždarytų durų, netgi sienos lengvai stumdomos.

Pamoka nr. 2.
Kūrybiška depopuliacija

Vestfirldiro regionas XX a. paskutiniame dešimtmetyje patyrė skaudžią ekonominę krizę - žvejybos sektorių pasiglemžė oligopolija. Žvejų kaimeliai ėmė trauktis. Pažįstama situacija, tiesa? Tačiau vietovės, kuriose buvome, nebesiekia grąžinti savo „aukso amžiaus“, atvirkščiai - kūrybiškai mažėti. Tai Japonijos kaimelio Kamiyama, kurio populiacija krito nuo 21 tūkst. iki 6 tūkst., modelis. Kūrybiškos depopuliacijos idėja - parduoti lėtą gyvenimo būdą autentiškoje aplinkoje, kuris ypač patrauklus menininkams ir laisvai samdomiems specialistams. Islandų praktika rodo, kad net ir mažėjančiose gyvenvietėse esama patrauklumo, o kultūra gali klestėti. Þingeyri kaime, turinčiame vos 250 gyventojų, nuo 2005 m. veikia belgo Wouter ir danės Janne įkurta kavinė ir kūrybinė rezidencija „[Simbahöllin](#)“, kuri įkvėpė naujos gyvybės vietai ir įrodė, kad net ir nuošaliausia vietovė gali tapti traukos centru.

Pamoka nr. 3
Geriau 1000 menininkų nei 2 šeimos

Skuli Gautason, Vestfirldiro regiono kultūros reikalų plėtros koordinatorius, žvelgdamas iš ilgamečio darbo su mažomis bendruomenėmis perspektyvos, pastebi, kad daugelis besitraukiančių gyvenviečių viliasi prisivilioti jaunas šeimas su vaikais. Tačiau tai sudėtingas užduotis, nes šeimoms reikia užtikrinti ekonominį stabilumą ir parengti visą infrastruktūrą.

Skuli Gautason atkreipia dėmesį, kad ekonominius iššūkius patiriančioms gyvenvietėms efektyviau orientuotis į menininkus (kūrėjus) arba jaunimą. Jei per metus atvyks bent 1000 menininkų, yra tikimybė, kad bent 1 procentas sugrįš ar net liks. Kiekvienas menininkas ar jaunuolis skleis žinią apie vietovę svetur ir naujų žmonių srautas tęsis. Tai naudinga bendruomenėms, nes jos pačios tampa atviresnės, įvairesnės bei oresnės, be to, taip palaikomas ir turizmo sektorius. Viena patogiausių formų vilioti menininkus - kūrybinės rezidencijos. Pranešėjas taip pat pasidalino ir modeliu jaunimui - Flateyri kaime veikiančios „Folk“ mokyklos pavyzdžiu. Ji skirta vidurinę mokyklą baigusiems, bet gyvenimo kelio dar ieškantiems jaunuoliams. Į programą integruoti fizinis aktyvumas, kūrybinė saviraiška, rankų darbas ir bendruomeninė veikla. Steigiant mokyklą buvo tikimasi, jog bent 1% jaunuolių po studijų liks, tačiau rezultatai pranoko lūkesčius - Flateyiryje savo kelią nusprendžia tęsti net 10% studentų.

Pamoka nr. 4

Pagarba praeičiai, darbas ateičiai

Vienas iš „Simbahöllin“ erdvės įkūrėjų teigė, kad jis dirba tiems, kas gyvens po 200 metų. Nors kryptis - ateitis, tačiau svarbu turėti ir darnų santykį su praeitimi. Beveik visos erdvės, kuriose buvome, turėjo savo istoriją. Islandai stengiasi saugoti praeities artefaktus, pritaikant dabarties poreikiams. Štai „Simbahöllin“ įsikūrė nuo 1915 m. veikusios parduotuvės pastate, kurį įsigijo už 20 Eur. Nauji šeimininkai nutarė palikti originalų namo interjerą, įskaitant senas lentynas ir grindis bei kitus relikтус, tokius kaip užsakymų knygos. Uteniškės Vaidos Bražiūnaitės ir Björg Elínar Sveinbjörnsdóttir sumanytas kasdienybės muziejus „Hversdagssafn“ įkurtas buvusioje batų parduotuvėje Isafjordure. Vos užėjus pasitinka vyro fotoportretas - tai pirmasis batų parduotuvės šeimininkas (ši praktika plačiai paplitusi po visą regioną). Vaida su šypsena pasakoja, kad vietiniai muziejų iki šiol vadina batų parduotuve. Neatsitiktinai viena konceptualios ekspozicijos dalis skirta batų istorijoms. Štai kultūros centrui „[The Freezer](#)“ kaimelyje Rifi pasirinktas atgaivinti žuvų gamyklos šaldymo angaras, šiandien jaukiai įkurdintas vintažiniais baldais ir kūrybiška atmosfera, kurioje skleidžiasi meninė rezidencija, hostelis, teatras, parodų erdvė ir garso įrašų studija.

Pamoka nr. 5

Verslo ir kultūros draugystė

Dauguma mūsų aplankytų vietų - erdvės, kurias įkūrė žmonės, turintys savo verslą ar pagrindinį darbą. Pavyzdžiui, Pingeyri kaime iš pradžių atsirado kavinė, o po to - rezidencija. Kavinė veikia vasarą, kai gausu turistų, o rezidencija - žiemą. Rifi kaime atsirado hostelis, o greta kultūros centras ir teatras. Verslas palaiko kultūrą, o kultūra - verslą. Mūsų šalyje turime puikią kultūros bazę, išlaikomą valstybės, kas sukuria visas sąlygas mokytis, tobulėti, kurti net ir mažesniuose miesteliuose. Tačiau verslas ir pavieniai asmenys taip pat gali būti suinteresuoti kultūrinio gyvenimo puoselėjimu. Būtent šioje vietoje mūsų regione spraga - silpnas, o vietomis visai negyvybingas, nepriklausomas kultūros sektorius bei ryšys tarp kultūros ir verslo subjektų. Tuo tarpu Islandijoje, atvirkščiai, būtent gyventojai ir verslininkai imasi kurti kūrybines rezidencijas, muziejus, bendruomenės centrus ar galerijas, tokiu būdu tenkindami savo ir bendraminčių kultūrinius poreikius.

Patirties mainų vizitas į Islandiją buvo įkvepiantis ir teikiantis vilties, kad Utenos regiono gyvenvietės, tame tarpe ir Visaginas, drąsiau skleisis Lietuvai ir Pasauliui, atsiverdamos kultūros įvairovei ir kūrybinių rezidencijų teikiamiems privalumams. Tikimės, kad stiprūs projekto „Menų gaudyklė“ vykdytojai, VšĮ „Euroregiono Ežerų kraštas direktorato biuras“, ir entuziastingi partneriai - Ignalinos krašto muziejus, Utenos kraštotyros muziejus, Kultūros centras Dusetų dailės galerija, VšĮ „Kuri veikia“ ir Visagino kultūros centras - leis kur kas greičiau žengti pirmuosius žingsnius, kuriant Visagine scenos menų / šiuolaikinio cirko krypties rezidenciją.

Projektas „Menų gaudyklė. Kūrybinių rezidencijų tinklo išvystymas Ežerų krašto regione“ yra dalinai finansuojamas Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos lėšomis.